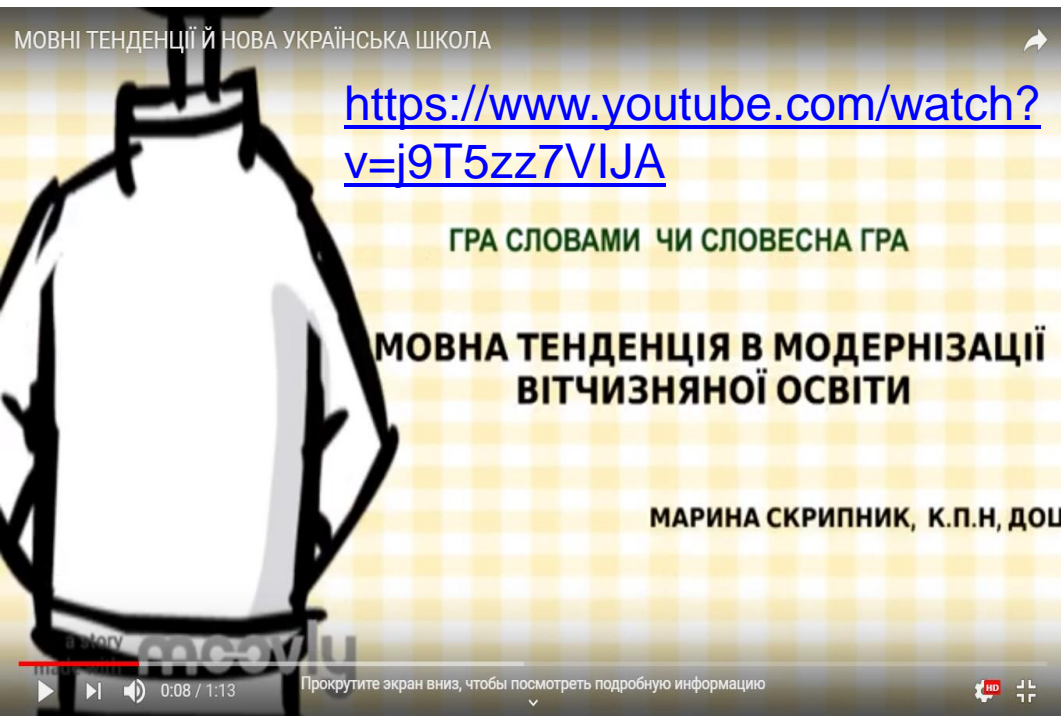

НОВІ ТА АКТУАЛІЗОВАНІ СЛОВА Й ЗНАЧЕННЯ, ВЖИВАНІ В КОНТЕКСТІ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ,

або

ПРО МОВНУ ТЕНДЕНЦІЮ В МОДЕРНІЗАЦІЇ ВІТЧИЗНЯНОЇ ОСВІТИ: ГРА СЛОВАМИ ЧИ СЛОВЕСНА ГРА

МОВНІ ТЕНДЕНЦІЇ Й НОВА УКРАЇНСЬКА ШКОЛА

<https://www.youtube.com/watch?v=j9T5zz7VIJA>

ГРА СЛОВАМИ ЧИ СЛОВЕСНА ГРА

МОВНА ТЕНДЕНЦІЯ В МОДЕРНІЗАЦІЇ
ВІТЧИЗНЯНОЇ ОСВІТИ

МАРИНА СКРИПНИК, К.П.Н, ДОЦ

0:08 / 1:13

Прокрутите экран вниз, чтобы посмотреть подробную информацию

**Марина Скрипник,
кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри філософії і освіти
дорослих
ЦІПО УМО НАПН України**

[https://issuu.com/ukr66/docs/
27f77c8376](https://issuu.com/ukr66/docs/27f77c8376)

[https://padlet.com/marina_scripnik/csnocrx
eqm7r](https://padlet.com/marina_scripnik/csnocrx
eqm7r)

[https://padlet.com/marina_scripnik/s0cjsxe
my4y7](https://padlet.com/marina_scripnik/s0cjsxe
my4y7)

Пропонуємо ПЕДАГОГАМ:

https://padlet.com/marina_scripnik/s0cjsxemy4y7

padlet
marina • 19 годин
"Мовний код нації": дослідження та відеоматеріали
Вміщено відеоматеріал мовознавця, директора Інституту української мови НАПН України Павла Юхимовича Гриценка, а також дослідження з проблеми функціонування і розвитку української мови, української наукової мови.

Павло Гриценко про глибинні, історичні витоки української мови

Павло Гриценко про зміну мовного коду нації

Виступ професора Павла Гриценка засіданні Конституційного суду
Мова - це те, що в'яже покоління з поколінням

Українська мова у ХХ сторіччі: історія лінгвоциду.
Упорядники: Лариса Масенко, Віктор Кубайчук, Орися Демська-Кульчицька. Київ: Видавничий дім «Києво-Могилянська академія». 2005. 399 с.

Шевчук Юрій. Кілька присутніх зауваг щодо нового проєкту українського правопису.

Блог професора Пономарева: чому триває "правописна війна"?

Історія українського правопису XVI–XX століття: Хрестоматія

Мирошниченко Д. Є., Плоха В. Л. Етапи становлення

Це треба знати кожному укр... за авторством Свобода Слова youtube

WayBack Full text of "Масенко Л.Т. Укр...

Гриценко П. Ю. Мова як індикатор угорсько-українських

Клименко Н.Ф. Як народжується с... Ніна Клименко

https://uk.padlet.com/marina_scripnik/csnocrxeqm7r

padlet
marina • 19 годин
ПРО МОВНУ ТЕНДЕНЦІЮ В МОДЕРНІЗАЦІЇ ВІТЧИЗНЯНОЇ ОСВІТИ: ГРА СЛОВАМИ ЧИ СЛОВЕСНА ГРА (АВТОР: МАРИНА СКРИПНИК)

У наш час освіта невіддільна від змін у системі «культура – суспільство – нація». Аргументовано взаємообумовленістю змін цих елементів є мова в її пізнавальних і цивілізаційних параметрах – мова як мисленнєва форма, мова як інтелектуальна сутність, мова як функція і трансформація свідомості, мова як субстанція культури. Концепт "мова" як один із ключових універсальних у концептуальній картині світу інтегрує в собі всю парадигму смислів, світів, понять. На основі аналізу нових та актуалізованих слів і значень, вживаних в українській науковій мові для розкриття ідей Концепції нової української школи, актуалізувати мовний українськоцентризм (за П. Гриценком) в освіті та науковій мові, повернення до питомих джерел, власних ресурсів української мови на позначення змістовних характеристик професійної діяльності сучасного педагога. Пропонуємо новітні дослідження вітчизняних науковців, а також авторський науковий і освітній матеріал, розроблений для аспірантів, педагогічних і науково-педагогічних працівників.

Авторський мотиваційний відео ролик з проблеми
<https://www.youtube.com/watch?v=9T5z27V1JA>

Е-презентація "Із історії українського правопису: мовознавчий і культурологічний контексти" (автор: Марина Скрипник)

Скрипник М. З ІСТОРІЇ УКРАЇНСЬКОГО ПРАВОПИСУ: МОВОЗНАВЧИЙ І КУЛЬТУРОЛОГІЧНИЙ КОНТЕКСТИ. - Методист. - 2019

Е- дошка "Мовний код нації": дослідження та відеоматеріали
Вміщено відеоматеріал мовознавця, директора Інституту української мови НАПН України Павла Юхимовича Гриценка, а також дослідження з проблеми функціонування і розвитку української мови, української наукової мови.

https://padlet.com/marina_scripnik/csnocrxeqm7r

СУТЬ:

- ✓ Освіта у системі «культура – суспільство – нація».
- ✓ Аргументованою взаємозумовленістю змін цих елементів є мова в її пізнавальних і цивілізаційних параметрах – **мова як мисленнєва форма, мова як інтелектуальна сутність, мова як функція і трансформація свідомості, мова як субстанція культури.**
- ✓ Концепт “мова” як один із ключових універсалій у концептуальній картині світу.
- ✓ Зачарування **мовою, власне мова–слово, мовна гра**, стає вихідним пунктом побудови постмодерністської філософської та художньої системи загалом, ключем до її інтерпретацій.
- ✓ Мовна гра в наукових дослідженнях та концептуальних розробках проблем розвитку вітчизняної освіти.

Які ж причини прихильності освітян до мовної гри?

Мета виступу:

на основі аналізу нових та актуалізованих слів і значень, вживаних в українській науковій мові для розкриття ідей Концепції нової української школи, актуалізувати **мовний українськоцентризм в освіті та науковій мові**, повернення до питомих джерел, власних ресурсів української мови на позначення змістовних характеристик професійної діяльності сучасного педагога

**мовний українськоцентризм (П.Гриценко)
в освіті (в НОВІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ШКОЛІ)
та науковій мові**

Методи дослідження

- *аналітично-описовий* (аналіз основних мовних фактів, що розглядаються);
- *порівняльно-зіставний* методу дослідження систем української та англійської мов;
- *метод аналітичної записки*, здійснений шляхом надсилання експертам Інституту української мови НАПН України питань із зацікавленої проблематики

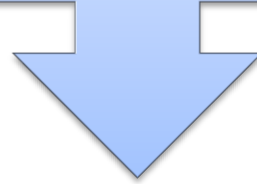
Основні ідеї:

- Мова - «дім буття» (за М.Гайдеггером), своїми функціями обороняє етнічний суверенітет від нівелювального впливу цивілізації та забезпечує міжпоколінні зв'язки й передачу духовного досвіду
- Прогнози: на середину ХХІ ст. зникне близько 90% наявних мов
- Чия мова – того й держава

Тенденції розвитку мови

інтернаціоналізація
(глобалізація)

**націоналізація (етнізація,
автохтонізація)**

Тенденції розвитку мови

інтелектуалізація (спеціалізація,
професіоналізація, окнижнення)

**демократизація
(«орозмовлення», лібералізація,
субстандартизація,
вulgаризація, колоквиалізація)**

Тенденції розвитку мови

економія мовних засобів, синкретизм
семантики номінації, асиметрія її
форми та змісту

**прозорість та аналітичність
(деталізація) номінації, симетрія
(=одно-однозначні зв'язки) між
формою та змістом**

Нові слова, що потрапляють до лексичної системи української мови, вчені називають

- запозиченнями
- позичками
- чужомовними або іншомовними словами
 - іншомовізами
 - неопозиченнями
 - ентранжизми
 - новітні англіцизми

(Див.: Коробова І. Семантичне та словотвірне освоєння новітніх запозичень в українській мові [Текст] : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.01 / Коробова Ірина Олександрівна ; Запоріж. нац. ун-т. - Запоріжжя, 2018. - 21 с.)

ЗАПОЗИЧЕНІ СЛОВА & ІНШОМОВНІ СЛОВА

Запозичені слова – *іншомовні слова, цілком засвоєні мовою, що їх запозичила.*

Запозичені слова не сприймаються мовцями як чужорідний елемент і не потребують пояснень щодо форми і значення. Запозичені слова подаються у загальних словниках разом з питомою лексикою.

Іншомовні слова – слова-іншомовні, які, на відміну від *запозичених слів, не засвоєні повністю мовою, що їх запозичила, усвідомлюються мовцями як чужорідні й зберігають ознаки свого походження.*

- ✓ Англізми в українській мові становлять близько 75–80 % серед усіх нових запозичень (О. Стишов)

- ✓ «Мова, в тому числі українська, має стійкий імунітет. Усе штучне, чуже системі національної мови відійде в минуле як свідчення певного періоду її історії» (Баранник Д. Х. Українська мова на межі століть / Д. Х. Баранник // Мовознавство. – 2001. – № 3. – С. 40–47)

- ✓ «Насичення мови надмірною кількістю запозичень може стати **ознакою психолінгвістичної залежності від мови-донора** і за певних обставин – одним із **знарядь духовного поневолення**» (Ажнюк Б. М. Засади протекціонізму в мовній політиці і екологія мовного середовища / Б. М. Ажнюк // Актуальні проблеми української лінгвістики: теорія і практика : зб. наук. пр. – К. : Вид.-поліграф. центр «Київський університет», 2009. – Вип. 19. – С. 18–28)

Директор Інституту української мови НАН України,
доктор філологічних наук, професор

Павло Гриценко

«Україна перебуває в стані

ЗМІНИ МОВНОГО КОДУ НАЦІЇ,

тобто в стані переходу від

російсько-українського чи

українсько-російського білінгвізму

до

МОВНОГО

УКРАЇНСЬКОЦЕНТРИЗМУ У

ДЕРЖАВІ»

Локалізація як процес адаптація нового слова до національної мовної системи може стати на перешкоді маніпуляцій людською свідомістю

Професор мовознавства в Массачусетському технологічному інституті, лінгвіст, філософ Ноам Хомський склав список про способи маніпулювання людською свідомістю:

- 1. Відволікання уваги.
- 2. Проблема – реакція – рішення.
- 3. Поступовість.
- 4. Відстрочка виконання.
- 5. Інфантилізація народу.
- 6. Упор на емоції.
- 7. Дебілізація населення.
- 8. Просування моди на посередність.
- 9. Культивування почуття провини.
- 10. Відмінне знання людської натури.

**В демократизуванні («орозмовлення», лібералізація, субстандартизація, вульгаризація, колоквиалізація)
української наукової мови – ознака маніпулятивного способу
«заговорити проблему»**

Метод аналітичної записки

Авторка у ході підготовки звернулася до
директора Інституту української мови
НАН України

Павла Юхимовича Гриценка
із запитом

ІНСТИТУТ
УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ01001, м. Київ, вул. М. Грушевського, 4,
тел.: (+38044) 279-1885, факс: (+38044) 279-5619,
e-mail: ukrmov@gmail.comINSTITUTE
OF THE UKRAINIAN LANGUAGE4, Hrushevsky Str., Kyiv, 01001, Ukraine,
tel.: (+38044) 279-1885, fax: (+38044) 279-5619,
e-mail: ukrmov@gmail.com

№ 307/129

«12» березня 2019 р.

Вельмишановна Марино Іванівно!

Відповідасмо на Ваш запит № 62 від 4 лютого 2019 року. Ви порушили складну проблему насичення української літературної мови запозиченими словами і словосполученнями, зокрема англіцизмами. Спостерігається ще одна загрозна тенденція — використання неадаптованих, неузгоджених із нормами літературної мови одиниць, про що зокрема свідчать деякі з наведених Вами прикладів.

Реформа освіти, її нові стандарти спонукають освітян до пошуку актуальних форм конструктивного спілкування та обміну ідеями й досвідом. Нерідко заручником цих пошуків стає сучасний лексикон, адже введення в обіг англіцизмів може бути ознакою як оновлення поняттєвої бази педагогіки, так і підміни оновлення нововведеними словами.

Складне слово «чек-лист» неприйнятне з погляду норм літературної мови, оскільки «лист», маючи кілька значень (тонкий шматок якого-небудь матеріалу; писаний текст, призначений для повідомлення про що-небудь, для спілкування з кимось на відстані; офіційний або грошовий документ) (Словник української мови: в 11 т., т. 4, 1973, с. 491), у жодному зі значень не може бути вжитим у складі цієї лексичної одиниці. В англійській мові лексема «checklist» утворена від *check* «перевірка» і *list* «список», а саме слово означає «контрольний список», «повний список», «перелік», «опис», «реєстр» (Webster's Third New International Dictionary of the English Language, 1981, с. 382). Отже, це запозичення можна замінити одним із наведених відповідників: реєстр ключових компетентностей, список ключових компетентностей тощо.

Щодо словосполучки «освітній коворкінг», то англійське слово «co-working» містить префікс «со-», який відсутній в українській мові і який передає поняття спільності, колективності, об'єднання тощо (Webster's Third New International Dictionary of the English Language, 1981, с. 431). Цим словом позначають організацію праці людей, що виконують свою роботу в межах спільного простору; також це одночасне проведення заходів в окремих групах на спільному просторі. Залежно від змісту, який мовець хоче вкласти в це поняття, запозичення «коворкінг» можна замінити усталеними словами і словосполученнями: науково-практична конференція, семінар, семінар-практикум, майстер-клас, круглий стіл, дискусія.

Наведене Вами словосполучення «мейнстрим підвищення кваліфікації» є вільним, воно не належить до галузі педагогічної термінології, а тому не має прямого термінологічного відповідника. Слово «мейнстрим» зафіксоване в сучасних лексикографічних працях зі значенням «основний напрям політичного і соціального життя» (Словник української мови: в 11 т. Додатковий том, кн. 2, 2017, с. 38). В англійській мові його вживають у значенні «головна тенденція» (The Concise Oxford Dictionary of Current English, 1990, с. 715). Іншими словами, «мейнстрим підвищення кваліфікації» — «головна тенденція в галузі підвищення кваліфікації».

Отже, ми рекомендуємо замінити терміносполучку «освітній коворкінг», слово «чек-лист» і вільне словосполучення «мейнстрим підвищення кваліфікації» вищенаведеними нормативними відповідниками.

Відповідь підготувала к. філол. н, ст. наук. сп. відділу лексикології, лексикографії та структурно-математичної лінгвістики Л. В. Мовчун.

Директор Інституту
д. філол. н., проф.

П. Ю. Гриценко

ЯКІ Ж ПРИЧИНИ ПРИХИЛЬНОСТІ ОСВІТЯН ДО
СЛІВ-ЧУЖИНЦІВ?
(історичний екскурс)

Думка І. Огієнка:

- «1) незнання живої народної мови та її простих способів думати;
- 2) чужа школа, особливо польська і німецька, накидають своїм вихованцям на ціле життя свою, від української дуже далеку, фразеологію,
- 3) брак доброї школи рідної мови..., бо ж без довгої і глибокої науки ніхто знати літературної мови не може”

[Для одного народу – одна наукова термінологія // Рідна мова. – Листопад, 1935.]

ЯКІ Ж ПРИЧИНИ ПРИХИЛЬНОСТІ ОСВІТЯН ДО
СЛІВ-ЧУЖИНЦІВ?

(авторський висновок)

- А) **методологічна** (ілюстрація наявної опозиції: «об'єктивне знання» К. Поппера vs «особистісне знання» М. Поланьї)
- Б) **культурологічна** (постмодернізм - авангардні (зокрема абсурдні) тексти – карнавалізація. Мова виконує переважно не звичну денотативно-референтну, а «демонстративну» функцію, представляє себе **саму, а не світ, який стоїть за нею**)
- В) **особистісний** («мовне гурманство сучасності»)

Підтема:

ГРА СЛОВАМИ ЧИ СЛОВЕСНА ГРА

✓ **Гра слів** — це спеціальне використання звукової, лексичної або граматичної форми слів, а також частин слів, фразеологізмів, синтаксичних конструкцій для створення певних фонетико- та семантико-стилістичних явищ, що ґрунтується на зіставленні та переосмисленні, обіграванні близькозвучних або однозвучних мовних одиниць із різними значеннями.

✓ Одним з різновидів гри слів, який полягає у створенні комічно-сатиричного ефекту, є **каламбур**.

• Походження слова «каламбур» пов'язують з іменем вестфальського барона Каленберга, який прославився при дворі короля Людовика XI постійними *двозначними дотепами*.

• Проте творення його жартів пов'язане було не з гострослів'ям, а з **незнанням французької вимови**. Барон просто перекручував слова, тому сміялися не з його жартів, а з безграмотного мовлення [<https://uk.wikipedia.org/wiki>]

Парадокс від грец. παράδοξος —
незвичайний, неймовірний, дивний від грец. πα
ρα — *поруч, біля, порівняно з* і грец. δόξα —
думка, погляд, пов'язаного з грец. δόγμα —
положення, догма; грец. δοκέω — вважаю,
думаю)

На переконання П. Бурдьє, «якщо мова
панує над філософом, а не філософ над
мовою, якщо **слова грають з філософом,**
замість того, щоб філософ грав зі
словами, тоді гра слів і є мовою буття,
тобто онтологією» [Бурдьє П. *Политическая онтология*
Мартина Хайдеггера / Пер. с франц. А. Т. Бикбова, Т. В. Анисимовой. –
М. : «Праксис», 2003. – 272 с. , с. 134].

Висновок

А) Мова:

- формує «думку – мислення буття» (за М.Гайдеггером)
- вербалізований корелятив розуму
- втілює здатність пізнавати новий інтелектуальний простір.

Б) НОВА УКРАЇНСЬКА ШКОЛА - перехід від російсько-українського чи українсько-російського білінгвізму до мовного українськоцентризму.

В) У спробі віднайти «НОВЕ» для реалізації Концепції Нової української школи збільшується кількість мовних конструкцій, націлених на масове виробництво та популяризацію.

Д) Але є небезпеки, адже для науки та самовизначення суспільства чи не найбільшій теоретичній значущості набуває критерій достеменності розуму на противагу підміни різноманітними симуляціями та недоброякісними, хибними, удаваними (квазі) інтелектуальними практиками.

Перспективний напрям – виявлення й аналіз структурно-семантичних особливостей та аспектів засвоєння в тематичній групі «Освіта» лексичних запозичень з англійської в українську мову впродовж новітнього періоду (90-і рр. ХХ ст. – поч. ХХІ ст.) на матеріалі сучасних педагогічних джерел

мова
ДНК НАЦІЇ

Public domain

ДЯКУЮ ЗА УВАГУ!!